

Ühiskonnaõpetus IX klass, 70 tundi

Õpitulemused	Õppesisu ja praktilised ülesanded
<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada; 2) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat; 3) mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; 4) kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks; 5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt. 	<p>Teema: Meedia ja teave</p> <p>Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku, arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir, suhtlemiskultuur. Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahekord, tulud ja kulud meedias). Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs, fakti ja arvamuse eristamine. Arvamusloo kirjutamine. Ajalehe lugemine ja teksti analüüsimine. Reklaami analüüs ja reklaami koostamine. Info otsimine internetist.</p>
<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust; 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega. 	<p>Teema: Ühiskonna sotsiaalne struktuur</p> <p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid. Arvamusloo kirjutamine. Töö massimeedia allikatega.</p>
<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, 	<p>Teema: Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor</p> <p>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik</p>

<p>mittetulundussektor, sihtasutus;</p> <p>2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;</p> <p>3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>	<p>omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).</p> <p>Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</p> <p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor.</p> <p>Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.</p> <p>Töö massimeedia allikatega.</p>
<p>Õpilane</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused;</p> <p>2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm);</p> <p>3) tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;</p> <p>4) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.</p>	<p>Teema: Ühiskonnaliikmete õigused</p> <p>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.</p> <p>Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid.</p> <p>Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluatsioon jm. UNICEFi tegevus.</p> <p>Töö laste õiguste deklaratsiooniga.</p> <p>Info otsimine internetist. Juhtumite lahendamine.</p>
<p>Õpilane</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodaniku- ühiskond, kodanikualgatus;</p> <p>2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees);</p> <p>4) käitub demokraatia põhimõtete järgi;</p> <p>5) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;</p> <p>6) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.</p>	<p>Teema: Demokraatia</p> <p>Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.</p> <p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</p> <p>Õigusriik.</p> <p>Kodanikuvabadused ja –õigused.</p> <p>Töö põhiseadusega.</p> <p>Arvamusloo kirjutamine.</p>

Õpilane

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;
- 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);
- 3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda;
- 4) oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- 5) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;
- 6) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi;
- 7) väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;
- 8) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana;
- 9) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;
- 10) nimetab Eesti parlamendierakondi;
- 11) teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Teema: Eesti valitsemiskord

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid.
Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President.
Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus.
Kohalik omavalitsus.
Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine.
Alaealiste õiguslik vastutus.
Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused.
Kodanikuõigused ja -kohustused.
Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide, kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.
Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.
Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad, nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.
Eesti Euroopa Liidu liikmena.
Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.
Erinevate ülesannete lahendamine põhiseaduse abil.
Valimisplakati koostamine.
Töö karistusseadustikuga.

Õpilane

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;
- 2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
- 3) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;

Teema: Kodanikuühiskond

Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kirik ja usuühendused. Kodanikuajakirjandus.
Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse.
Noorte osalusvõimalused. Õpilasesindus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.

<p>4) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; 5) analüüsib probleeme ning pakub lahendusi; 6) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.</p>	<p>Käitumine kriisioludes. Töö erinevate massimeedia vahenditega.</p>
<p>Õpilane</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse; 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; 3) teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; 4) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel; 5) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; 6) oskab arvutada netopalka; 7) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; 8) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; 9) selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega. 	<p>Teema: Majandus</p> <p>Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas.</p> <p>Ressursside jagunemine maailmas.</p> <p>Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon.</p> <p>Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.</p> <p>Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele.</p> <p>Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.</p> <p>Isiklik majanduslik toimetulek.</p> <p>Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine.</p> <p>Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine.</p> <p>Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused.</p> <p>Isiklik ettevõtlus.</p> <p>Palga arvutamine (erinevate maksude arvutamine).</p> <p>Töö töölepinguga. Töö erinevate kaubamärgistega.</p> <p>Erinevate töölepingute uurimine.</p>

Koostaja: Merike Leetjõe